

Київський університет імені Бориса Грінченка**Гуманітарний інститут**

Укладач: Чернецька Надія Валеріївна,

викладач кафедри романських мов та порівняльно-типологічного мовознавства

Дисципліна: ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ**Лекція №1.****Романські мови. Загальні характеристики**

1. Поняття романських мов та Романії.
2. Романські мови. Соціолінгвістичні аспекти.
3. Загальнороманські лінгвістичні проблеми.

1) Поняття романських мов та Романії.

Романські мови – це група мов, об'єднаних спільністю походження: всі вони сформувалися на основі латинської мови в її розмовній формі. Романськими мовами розмовляє населення Іспанії, Італії, Португалії, Румунії, Франції та деяких інших європейських держави, а також багато держав Латинської Америки: Аргентини, Бразилії, Куби, Мексики. Перу та ін.. Романські мови є офіційними мовами багатьох країн Африки. Єдність походження романських мов виявляється в наявності у них спільних елементів, етимологічно похідних від відповідних латинських.

Генетичну спільність романських мов можна проілюструвати на прикладі рахунку від 1 до 10.

Счет от одного до десяти

лат.	фр.	исп.	порт.	ит.	рум./молд.
unus, una	un, une	un(o), una	um, uma	uno, una	un(u), una

duo, duae	deux	dos	dois, duas	due	doi, două
tres	trois	tres	três	tre	trei
quattuor	quatre	cuatro	quatro	quattro	patru
quinque	cinq	cinco	cinco	cinque	cinci
sex	six	seis	seis	sei	șase
septem	sept	siete	sete	sette	șapte
octo	huit	ocho	oito	otto	opt
novem	neuf	nueve	nove	nove	nouă
decem	dix	diez	dez	dieci	zece

Спорідненість романських мов підтверджується також тим, що вони відобразили в своїй структурі зміни, що відбувалися в розмовній латині протягом тривалого часу.

Утворюючи групу споріднених мов, романські мови входять в іншу, багаточисельнішу мовну сім'ю так званих індоєвропейських мов, до якої відноситься древні мови – латинська, давньогрецька, давньоіндійська (санскрит) та ін., а також ряд сучасних мов – слов'янські, германські, балтійські, албанський, новогрецький та інші.

Отже, романські мови – це одна з найбільших груп новоіндоєвропейських мов, що сформувалася на основі давньої індоєвропейської мови – латинської.

В творах римських істориків пізнього періоду (5-6 ст н.е.) зустрічається термін “Романія” (Roma- Рим, звідси і назва –романські мови): так позначалися території, що входили до складу Римської імперії. Пізніше в цьому значенні стали вживати термін “Давня Романія”, потім “Нова Романія”. В наш час “Романією” називають сукупність країн романського мовлення.

2) Романські мови. Соціолінгвістичні аспекти.

Романські мови займають важливе місце серед мов світу. Із загальної кількості жителів нашої планети, що в наш час нараховує 6 млрд людей, романськими мовами тільки в країнах Європи та Латинській Америці розмовляють більше 700 млн людей. Виділяють такі романські мови:

1. іспанська, португальська, французька, італійська, румунська, молдавська, ретророманська (мови, що мають статус офіційних або державних)
2. каталанська, галісійська (мають статус офіційних в межах автономного суспільства, що входить до складу держави з іншою офіційною мовою.
3. провансальська(окситанська)мова – мова, яка не має соціолінгвістичного статусу.
4. сардинська(сардська) мова.

До групи романських мов належить також далматинська мова, яка вимерла до кінця 19 ст. Вона була розповсюджена в минулій римській провінції Далмації і на деяких прилеглих островах (територія сучасної Хорватії).

Крім того, існує ряд різновидів романських мов, про лінгвістичний статус яких існують протиріччя – гасконська, франко провансальська, арумунська та деякі інші мови або діалекти.

На основі іспанської, португальської та французької мови в ході історії сформувалися креольські мови.

Іспанська мова – офіційна мова Іспанії, Андорри, Екваторіальної Гвінеї, а також 19 держав Латинської Америки: Аргентини, Болівії, Венесуели, Гватемали, Гондураса, Домініканської Республіки, Колумбії, Коста-Ріки, Куби, Мексики, Нікарагуа, Панами, Парагвая, Перу, Пуерто-Ріко, Сальвадора, Уругвая, Чилі, Еквадора. Загальна кількість носіїв приблизно 400 млн осіб. Іспанська мова є однією з офіційних і робочих мов ООН(Організації Об'єднаних Націй).

Португальська мова – офіційна мова двох держав – Португалії та Бразилії, а також таких африканських держав як ангола, Мозамбік, Гвінея-БісАу, Кабо-Верде, Сан-Томе і Прінсіпі. Загальна кількість носіїв приблизно 200 млн осіб.

Каталанська мова – одна з регіональних мов Іспанії (носії каталанської мови, каталонці, проживають в східних областях Іспанії-в Каталонії, частково у Валенсії та Арагоні. А також на Балеарських островах.). кількість носіїв – від 6 до 10 млн. людей.

Галісійська мова – одна з регіональних мов Іспанії (носії галісійської мови, галісійці, проживають в Галісії, знаходиться на північно-західній частині Піренейського півострову на кордоні з Португалією.). кількість носіїв – 3 млн.

Французька мова – оф. мова Франції, Бельгії, Люксембурга, Швейцарії, Монако, Андорри, а також разом з англійським є оф мовою Канади. Також оф мова 20 держав Африки, в 12 з яких він є офіційним. Загальна кількість людей, для яких фр мова є

рідною або другою мовою перевищує 150 млн. осіб. Фр мова також є оф і робочою мовою ООН.

Провансальська (окситанська) мова – рідна мова частини населення південної Франції. Носії – 8 млн осіб.

Італійська мова – оф мова Італії, Швейцарії, Сан-Маріно. Носії -70 млн

Сардинська (сардська) мова – мова населення сардів, що проживають на острові Сардинія. Населення 1,5 млн осіб. Розвивається під впливом італійської мови.

Ретророманська – мова населення, що проживає в гірських місцевостях Альп. Це швейцарський різновид романської мови, якою спілкується приблизно 50 тис. жителів Швейцарії. Існують й інші різновиди цієї мови. Загальна кількість носіїв всіх різновидів – 500-700 тис. осіб.

Румунська мова – оф мова Румунії з населенням 22 млн. осіб

Молдавська мова – оф мова Республіки Молдова з населенням більше 4 млн осіб.

Креольські мови – оф мова на Сейшельських островах. Розмовляють креольськими мовами переважно населення островів Атлантичного, Індійського та Тихого океанів. Значення слова креол- нащадок некорінного населення Америки, що народився на її території.

3) Загальнороманські лінгвістичні проблеми.

Основною проблемою є проблема класифікації романських мов. Романські мови поділяються на дві великі групи: західну та східну. Цей поділ був введений ще в 19 ст Фрідріхом Діцем. Критерієм поділу були фактори фонетичного, частково морфологічного характеру. А якщо ділити романські мови згідно з цими принципами, то італійська і далматинська мова належить до східної групи, а сардинська до західної. Цей критерій не досить надійний, тому інші науковці вважають, що проводити поділ слід враховуючи граматичні особливості мови. Романські мови об'єднуються в підгрупи також по принципу їх територіальної спільності. Італійським вченим Карло Тальявіні в 19 ст було виділено 4 романські зони: іберо-романська, галло-романська, італо-романська і балкано-романська. В наш час виділяють ще ретророманську зону. Проблема постає в тому, що різні за своєю граматичною, фонетичною системою мови належать до однієї зони.

ными. Более целесообразно, с нашей точки зрения, проводить деление романских языков на западные и восточные с учетом следующих расхождений в их грамматическом строе:

Западнороманские языки	Восточнороманские языки
Определенный артикль является <i>препозитивным</i> (ставится перед именем) и <i>не склоняется</i> ; синтаксические отношения, ранее передававшиеся латинскими падежами, выражаются <i>предлогами</i> : <i>лат.</i> vicini amicus <i>исп.</i> el amigo del vecino <i>порт.</i> o amigo do vizinho <i>ит.</i> l'amico del vicino <i>фр.</i> l'ami du voisin	Определенный артикль является <i>постпозитивным</i> (после имени), он <i>склоняется</i> ; падежные отношения передаются путем <i>склонения</i> существительного с артиклем: <i>рум.</i> prietenul vecinului
Сложное глагольное сказуемое образуется с участием <i>инфинитива</i> : <i>исп.</i> quiero cantar <i>порт.</i> quero cantar <i>ит.</i> voglio cantare <i>фр.</i> je veux chanter	Сложное глагольное сказуемое образуется преимущественно с участием <i>конъюнктива</i> : <i>рум.</i> vreau să cânt (букв.: хочу, чтобы я спел) ¹
В основу формы будущего времени легла латинская разговорная описательная конструкция с глаголом habere — cantare habeo: <i>исп.</i> cantaré <i>порт.</i> cantarei <i>ит.</i> canterò <i>фр.</i> je chanterai	В основу формы будущего времени легла латинская разговорная описательная конструкция с глаголом volere (кл. <i>лат.</i> velle) — voleo (volo) cantare: <i>рум.</i> voi cânta
От латинского языка <i>унаследован</i> принцип согласования глагольных времен.	Принцип согласования глагольных времен <i>не унаследован</i> .

¹ В румынском (и молдавском) языке сложное глагольное сказуемое образуется и при помощи инфинитива, но это не характерный способ его образования, возможный к тому же не со всеми глаголами: приведенное словосочетание, как и многие другие, не может быть преобразовано в инфинитивную конструкцию.

Западнороманская подгруппа					Восточно-романская подгруппа
Зоны	Иберо-романская	Галло-романская	Рето-романская	Итало-романская	Балкано-романская
Языки	Испанский Португальский Галисийский	Французский Провансальский (Окситанский) Каталанский	Ретороманский (швейцарский, тирольский, фриульский варианты)	Итальянский ¹ Сардинский Далматинский	Румынский Молдавский
		Франкопровансальская Гасконская			Арумынская Мегленорумынская Истрорумынская